

SYLWETKI ENTOMOLOGÓW**ENTOMOLOGISTS****Paweł Stanisław STACHOWIAK (1952 – 2014), entomolog i leśnik****In memory of Paweł Stanisław STACHOWIAK (1952 – 2014),
entomologist and forester**Edward BARANIAK¹, Marek WANAT²¹Zakład Zoologii Systematycznej, Wydział Biologii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza,
ul. Umultowska 89, 61-614 Poznań; e-mail: baraniak@amu.edu.pl²Muzeum Przyrodnicze, Uniwersytet Wrocławski, ul. Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław;
e-mail: wanatm@biol.uni.wroc.pl

KEY WORDS: entomologist, forester, insects, biography, bibliography.

W dniu 25 czerwca 2014 roku po trwającej wiele lat ciężkiej chorobie zmarł w Hospicjum im. Bł. Stanisława Papczyńskiego w Licheniu Starym, doktor inżynier Paweł Stanisław STACHOWIAK. Entomologia polska straciła w Nim znakomitego znawcę ryjkowców oraz owadów ważnych z punktu widzenia ochrony lasu. Został pochowany na Cmentarzu Komunalnym w Czerwonaku 28 czerwca 2014. Pozostawił żonę Małgorzatę i dwóch dorosłych synów.

Paweł STACHOWIAK urodził się 5 maja 1952 r. w Krzystkowicach. Szkołę podstawową ukończył w 1966 r. w Zielonej Górze. Już od wczesnych lat interesował się przyrodą a w szczególności owadami, te zainteresowania były powodem kontynuowania nauki w Technikum Leśnym w Rzepinie, które ukończył w 1971 r. Po pomyślnym zdaniu egzaminów wstępnych rozpoczął studia na Wydziale Leśnym, Akademii Rolniczej w Poznaniu. Przez cały okres studiów był przewodniczą-

cym Sekcji Entomologicznej Koła Naukowego Leśników, organizując corocznie obozy naukowe. Przez jedną kadencję (lata 1974 – 1976) pełnił zaszczytną funkcję Prezesa Koła. Za całokształt pracy w Kole Naukowym został uhonorowany Złotą Odznaką Koła

Naukowego Leśników w roku 1977. Jeszcze w trakcie studiów pracował jakiś czas (16 X 1972 – 30 VIII 1973) jako podleśniczy w Nadleśnictwie Lipinki. W roku 1977 został też członkiem Polskiego Towarzystwa Entomologicznego. Na ostatnim roku studiów podjął pracę na etacie technicznym w Instytucie Ochrony Lasu Akademii Rolniczej w Poznaniu. W dniu 22 września 1977 r. uzyskał tytuł magistra na podstawie pracy pt. „Ryjkowce (Curculionidae) na drzewach i krzewach w Puszczy Zielonka”. W latach 1976–1981 pracował w Leśnym Zakładzie Doświadczalnym w Siemianicach jako specjalista. Po likwidacji tej placówki przez ponad rok (1 XI 1981 – 31 XII 1982) był zatrudniony na stanowisku asystenta, a następnie starszego asystenta naukowo-badawczego w Wielkopolskim Parku Narodowym. Od 1 I 1983 do 30 IX 1992 pracował na etacie specjalisty w Katedrze Entomologii Leśnej Akademii Rolniczej w Poznaniu. W roku 1985 uzyskał nagrodę zespołową III stopnia Rektora AR w Poznaniu za wybitne osiągnięcia naukowe. Pracując na tym etacie uzyskał 19 maja 1986 roku stopień naukowy doktora nauk leśnych w zakresie entomologii na podstawie rozprawy pt. „Chrzążcze foliofagi w uprawach i młodnikach sosnowych w nadleśnictwie Krzystkowie i Leśnym Zakładzie Doświadczalnym w Siemianicach”. W tym samym roku otrzymał Brązowy Krzyż Zasługi w uznaniu jego wkładu w rozwój nauk leśnych i entomologii leśnej. W latach 1986 – 1989 wykonał badania terenowe do planowanej rozprawy habilitacyjnej pod roboczym tytułem „Wpływ różnorodnych czynników antropogennych na ryjkowce (Coleoptera: Anthribidae, Rhinomaceridae, Attelabidae, Apionidae, Curculionidae) w zbiorowiskach leśnych Wielkopolskiego Parku Narodowego”. Zachował się maszynopis przygotowywanej rozprawy, a z zawartego tam zestawienia wynika, że analizowanych było 35 zbiorowisk roślinnych, a zbiory ryjkowców pochodziły z 301 gatunków roślin zielnych i 64 gatunków drzew i krzewów. Liczba odłowionych i oznaczonych na potrzeby tej pracy ryjkowców wynosiła 36115 okazów. Całość materiałów dowodowych została oznaczona i zestawiona w tabele, a uzyskane wyniki zostały wstępnie opracowane i podsumowane. Rozprawy tej dr inż. Paweł STACHOWIAK niestety już nie ukończył. W roku 1992 został zwolniony z pracy w Katedrze Entomologii Leśnej w ramach tak zwanej etatyżacji uczelni, czyli dostosowywania zatrudnienia do ogólnie narzuconych proporcji między pracownikami technicznymi a naukowymi. Zaraz potem został zatrudniony na okres jednego roku na stanowisku asystenta w Katedrze Metod Ochrony Roślin AR w Poznaniu, jednak po upływie tego okresu, mimo posiadania przez Niego wysokich kwalifikacji w zakresie entomologii, zatrudnienia tego nie przedłużono.

Paweł STACHOWIAK w pierwszym okresie swojej fascynacji entomologią interesował się motylami, ale już na I roku studiów rozpoczął intensywne zbieranie chrząszczy, głównie ryjkowców. Wszystkie obozy naukowe realizowane w parkach narodowych i innych ciekawych przyrodniczo miejscach w Polsce zakończone zostały publikacjami dotyczącymi fauny ryjkowców [poz. 3, 4, 10, 22, 25, 35, 36, 39, 40, 42-44, 49]. Przez cały czas aktywności zawodowej był czynnym entomologiem, oprócz wybranych jako przedmiot specjalizacji ryjkowców w trakcie swoich prac terenowych zbierał i inne grupy owadów, które po wstępnej segregacji rozdawał według specjalności kolegom. Badania nad ryjkowcami znacznie przyczyniły się do rozszerzenia wiedzy o rozmieszczeniu tych bardzo zróżnicowanych (ponad 1000 gatunków) chrząszczy w Polsce. Szczególny wkład wniósł w poznanie fauny Polski Zachodniej, gdzie w okresie powojennym był jedynym koleopterologiem systematycznie badającym ryjkowce. Jego badania przyniosły odkrycie sześciu gatunków nowych dla fauny kraju [poz. 1, 2, 21, 24,

46, 51, 53]. Prace P. STACHOWIAKA poświęcone ryjkowcom zawierają nie tylko dane faunistyczne, ale wielokrotnie zostały wzbogacone o informacje o ich roślinach żywicielskich, fenologii i liczebności. Oprócz badań nad ryjkowcami bardzo ważnym elementem jego działalności naukowej była szeroko rozumiana entomologia leśna [poz. 5, 7, 9, 12-16, 19, 26-30, 32-34]. Publikował też prace poświęcone owadom z innych grup systematycznych zawierające informacje z zakresu ich biologii i ekologii [poz. 17, 31, 38, 47]. Łącznie jest autorem lub współautorem 54 publikacji.

Paweł STACHOWIAK należał do aktywnych członków Polskiego Towarzystwa Entomologicznego, często wygłaszających referaty zarówno na zebraniach Oddziału Poznańskiego PTEnt, jak i na krajowych zjazdach Towarzystwa. W trakcie tych spotkań był otoczony grupą młodych entuzjastów entomologii, dla których zawsze znajdował czas. Wskutek przedłużającego się braku stałego zatrudnienia, a tym samym możliwości pełnego realizowania się w entomologii, zaczął podupadać na zdrowiu. Mimo to pozostał aktywnym entomologiem aż do czasu, gdy ciężka, nieuleczalna choroba uniemożliwiła kontynuowanie tego rodzaju aktywności.

Dr inż. Paweł STACHOWIAK pozostawił po sobie ogromny zbiór owadów liczący m.in. ponad 50000 spreparowanych okazów ryjkowców oraz setki tysięcy częściowo opracowanych okazów w fiolkach, pochodzących z prób zebranych podczas Jego ponad 30-letnich badań terenowych. Zbiór ten, wraz z dokumentacją, od końca 2004 r. przechowywany jest w Muzeum Przyrodniczym Uniwersytetu Wrocławskiego (BARANIAK i in. 2014).

Ten entomolog oddany całym sercem owadom pozostawił po sobie wielu współpracowników, kolegów oraz uczniów, z których niektórzy pozostali wierni owadom. Nasza wdzięczność i pamięć o Nim pozostaną na zawsze żywe.

WYKAZ PUBLIKACJI W PORZĄDKU CHRONOLOGICZNYM

1. STACHOWIAK P. 1978: *Sitona (Charagmus) gressoria* F. (Coleoptera, Curculionidae) nowy gatunek dla Fauny Polski. Badania Fizjograficzne nad Polską Zachodnią, Seria C, Zoologia, **31**: 133-135.
2. STACHOWIAK P. 1979: *Otiorhynchus (Otiorhynchus) rugosostriatus* GOEZE (Coleoptera, Curculionidae) – nowy gatunek ryjkowca dla fauny Polski. Badania Fizjograficzne nad Polską Zachodnią, Seria C, Zoologia, **32**: 93-95.
3. STACHOWIAK P. 1980: Ryjkowcowate (Coleoptera, Curculionidae) Babiej Góry. Roczniki Akademii Rolniczej w Poznaniu, **123**: 153-163.
4. STACHOWIAK P., BARANIAK E. 1980: Ryjkowce Curculionoidea Wielkopolskiego Parku Narodowego. Część I. Parki Narodowe i Rezerwaty Przyrody, **1**: 17-23.
5. SZMIDT A., STACHOWIAK P. 1980: *Strophosoma capitatum* DEG. (Coleoptera, Curculionidae). Nasilenie występowania chrząszczy, ich wybiórczość żerowa oraz szkodliwość. Poznań. Prace Komisji Nauk Rolniczych i Komisji Nauk Leśnych PTPN, **50**: 145-153.
6. STACHOWIAK P. 1981: Pomnik zasłużonych dla ochrony przyrody, Przyroda Polska, **11**: 8.
7. SZMIDT A., STACHOWIAK P. 1981: Badania nad chemicznym zabezpieczaniem sadzonek przed szkodami wyrządzanymi przez szeliniaka (*Hyllobius* sp.). Sylwan, **125** (3): 37-45.
8. STACHOWIAK P. 1982: Interesujący przypadek teratologiczny u *Otiorhynchus rotundatus* SIEB. (Coleoptera, Curculionidae). Przegląd Zoologiczny, **26**: 115-117.
9. BARANIAK E., STACHOWIAK P. 1983: Zwalczanie brudnicy mniszki *Lymantria monacha* L. w 1982 roku oraz prognoza na następny rok na terenie Wielkopolskiego Parku Narodowego. Parki Narodowe i Rezerwaty Przyrody, **4**: 59-67.

10. STACHOWIAK P. 1984: Ryjkowce: Rhinomaceridae (=Nemonychidae), Attelabidae, Curculionidae (Coleoptera) drzew i krzewów Puszczy Zielonka koło Poznania. Badania Fizjograficzne nad Polską Zachodnią, Seria C, Zoologia, **34**: 89-97.
11. BANASZAK R., STACHOWIAK P., SZMIDT A. 1984: Muchówki (Diptera) występujące na kwiatach niektórych roślin zielnych. Prace Komisji Nauk Rolniczych i Komisji Nauk Leśnych PTPN, **58**: 3-9.
12. KORCZYŃSKI I., STACHOWIAK P., SZMIDT A. 1984: Próba oceny niektórych roślin zielnych z punktu widzenia możliwości ich introdukcji do biocenoz leśnych. Sylwan, **128** (3): 17-23.
13. KORCZYŃSKI I., STACHOWIAK P., SZMIDT A. 1984: Możliwość wzbogacania biocenoz leśnych przez wprowadzanie roślin zielnych na najsłabsze siedliska borowe. III Sympozjum Ekosystemów Leśnych, Rogów. SGGW, Warszawa: 221-226.
14. BAŁAZY S., BARANIAK E., STACHOWIAK P. 1985: Zagrożenie zbiorowisk roślinnych Wielkopolskiego Parku Narodowego ze strony przemysłu, osadnictwa, turystyki i rekreacji. Parki Narodowe i Rezerwy Przyrody, **6**: 33-49.
15. BARANIAK E., STACHOWIAK P. 1985: Ocena zdrowotności i stanu sanitarnego drzewostanów Wielkopolskiego Parku Narodowego. Sylwan, **129** (5): 47-55.
16. BARANIAK E., STACHOWIAK P. 1985: Badania nad stanem sanitarnym drzewostanów Wielkopolskiego Parku Narodowego. Parki Narodowe i Rezerwy Przyrody, **6**: 51-55.
17. BARANIAK E., STACHOWIAK P. 1985: Ocena wpływu biopreparatu bactospeine creme, roślin żywicielskich i przegęszczenia populacji na ciężar poczwerek i płodność brudnicy mniszki (*Lymantria monacha* L.). Roczniki Akademii Rolniczej w Poznaniu, **160**: 3-12.
18. BARANIAK E., STACHOWIAK P. 1985: Liczebność biedronki *Coccinella septempunctata* L. (Coleoptera, Coccinellidae) w okresie późnoletniego szczytu po różnych zabiegach zwalczania brudnicy mniszki *Lymantria monacha* L. Parki Narodowe i Rezerwy Przyrody, **6**: 101-105.
19. BARANIAK E., STACHOWIAK P., SZMIDT A. 1985: O konieczności zwalczania brudnicy mniszki *Lymantria monacha* (L.) w Wielkopolskim Parku Narodowym. Wiadomości Entomologiczne, **6**: 63-67.
20. STACHOWIAK P. SZMIDT A. 1985: Atrakcyjność kwiatostanów wybranych gatunków roślin zielnych dla pożytecznej entomofauny. Roczniki Akademii Rolniczej w Poznaniu, **160**: 141-148.
21. STACHOWIAK P. 1986: Nowe i rzadkie dla Polski gatunki ryjoszowatych, podryjkowatych i ryjkowcowatych (Coleoptera, Rhinomaceridae, Attelabidae, Curculionidae). Polskie Pismo Entomologiczne, **56**: 263-271.
22. STACHOWIAK P. 1987: Materiały do znajomości fauny ryjkowcowatych (Coleoptera, Curculionidae) Wolińskiego Parku Narodowego. Badania Fizjograficzne nad Polską Zachodnią, Seria C, Zoologia, **36**: 79-89.
23. STACHOWIAK P. 1987: Uwagi o rozmieszczeniu *Mecinus heydeni* WENCKER, 1866 i *Mecinus janthinus* GERMAR, 1817 (Coleoptera, Curculionidae) w Polsce Zachodniej. Badania Fizjograficzne nad Polską Zachodnią, Seria C, Zoologia, **35**: 129-130.
24. STACHOWIAK P. 1988: *Pholicodes trivialis* BOHEMAN, 1834, nowy dla fauny Polski gatunek ryjkowca (Coleoptera, Curculionidae). Przegląd Zoologiczny, **32**: 547-550.
25. STACHOWIAK P. 1988: Ryjkowce Attelabidae, Apionidae, Curculionidae – Coleoptera Karkonoskiego Parku Narodowego. Parki Narodowe i Rezerwy Przyrody, **8**: 41-55.
26. STACHOWIAK P. 1988: Liczebność chrząszczy (Coleoptera) na uprawach i w młodnikach sosnowych w nadleśnictwie Krzystkowie i w Leśnym Zakładzie Doświadczalnym w Siemianicach. Roczniki Akademii Rolniczej w Poznaniu, **193**: 105-119.
27. BARANIAK E., STACHOWIAK P. 1988: Wpływ emisji przemysłowych na liczebność *Ocnerosstoma piniariellum* ZELL. (Lepidoptera, Yponomeutidae). Badania Fizjograficzne nad Polską Zachodnią, Seria C, Zoologia, **37**: 57-60.
28. PRZEBÓRSKI A., STACHOWIAK P. 1989: Mikroflora igieł sosny zwyczajnej (*Pinus silvestris* L.) uszkodzonych przez *Brachyderes incanus* L. Zeszyty Nauk Rolniczych ATR w Bydgoszczy, **159** (28): 95-102.

29. STACHOWIAK P. 1991: Wpływ siedlisk leśnych na liczebność i szkodliwość foliofagicznych owadów w uprawach i młodnikach sosnowych. *Roczniki Akademii Rolniczej w Poznaniu*, **231**: 93-98.
30. STACHOWIAK P. 1991: Skład gatunkowy, dynamika liczebności i fenologia chrząszczy (Coleoptera) foliofagów w uprawach i w młodnikach sosnowych. *Roczniki Akademii Rolniczej w Poznaniu*, **219**: 69-85.
31. PINOWSKA B., BUCHHOLZ L., GROBELNY S., STACHOWIAK P., PINOWSKI J. 1991: Skipjacks Elateroidea, weevils Curculionidae, orthopterans Orthoptera and earwings Dermaptera in the food of White Stork *Ciconia ciconia* (L.) from the Mazurian Lakeland. *Studia Naturae, A*, **37**: 87-106.
32. STACHOWIAK P. 1992: Zależność wielkości szkód wyrządzonych przez foliofagiczne owady od sposobu założenia upraw sosnowych i stanowiska biosocjalnego drzewek. *Roczniki Akademii Rolniczej w Poznaniu*, **241**: 117-123.
33. STACHOWIAK P. 1992: Badania nad żerami imagines zmiennika brudnego *Strophosoma capitatum* (DEG.) i choinka szarego *Brachyderes incanus* (L.) (Coleoptera, Curculionidae). *Prace Komisji Nauk Rolniczych i Komisji Nauk Leśnych PTPN*, **74**: 107-111.
34. STACHOWIAK P. 1992: Badania nad metodami oceny szkód wyrządzonych przez foliofagiczne owady w młodnikach sosnowych. *Sylwan*, **136** (2): 33-39.
35. STACHOWIAK P. 1992: Ryjkowce (Anthribidae, Nemonychidae, Attelabidae, Apionidae, Curculionidae – Coleoptera) trzech leśnych rezerwatów przyrody koło Kępna. *Sylwan*, **136** (8): 25-33.
36. STACHOWIAK P. 1993: Uwagi o stanie poznania ryjkowców (Anthribidae, Nemonychidae, Attelabidae, Apionidae, Curculionidae – Coleoptera) *Karkonoszy*. W: *Geologiczne problemy Karkonoszy. Materiały Sesji Naukowej, Karpacz 11-13 X 1991*. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego: 241-244.
37. STACHOWIAK P. 1993: Materiały do poznania rozmieszczenia i znaczenia ryjkowców z rodzaju *Sitona* GERMAR (Coleoptera, Curculionidae) w Polsce. *Polskie Pismo Entomologiczne*, **62**: 25-34.
38. STACHOWIAK P. 1993: Liczebność i szkodliwość foliofagicznych chrząszczy (Coleoptera) w różnowiekowych uprawach i młodnikach sosnowych. *Polskie Pismo Entomologiczne*, **62**: 173-183.
39. STACHOWIAK P. 1994: Ryjkowce Anthribidae, Attelabidae, Apionidae, Curculionidae – Coleoptera Bieszczadów. *Parki Narodowe i Rezerваты Przyrody*, **13**: 5-24.
40. STACHOWIAK P. 1994: Ryjkowce Anthribidae, Attelabidae, Apionidae, Curculionidae – Coleoptera zbiorowisk roślinnych leśno-stepowego rezerwatu w Bielinku nad Odrą. *Parki Narodowe i Rezerваты Przyrody*, **13**: 25-46.
41. STACHOWIAK P. 1995: Uwagi o zbiorach ryjkowców (Coleoptera – Anthribidae, Rhinomaceridae, Attelabidae, Apionidae, Curculionidae) Kazimierza MYRDZIKA. *Badania Fizjograficzne nad Polską Zachodnią, Seria C, Zoologia*, **42**: 53-56.
42. STACHOWIAK P. 1995: Materiały do poznania ryjkowców Coleoptera – Attelabidae, Apionidae, Curculionidae Puszczy Bukowej koło Szczecina. *Parki Narodowe i Rezerваты Przyrody*, **14**: 109-120.
43. STACHOWIAK P. 1995: Występowanie ryjkowców (Coleoptera: Anthribidae, Rhinomaceridae, Apionidae, Curculionidae) w różnych środowiskach leśnych jako element monitoringu ekologicznego w północno-wschodniej Polsce. *Prace Instytutu Badawczego Leśnictwa, Ser. A*, **795**: 129-148.
44. LUTEREK R., STACHOWIAK P., SZLACHTA J. 1995: Chrząszcze Coleoptera dębów w Wielkopolskim i Białowieskim Parku Narodowym. *Parki Narodowe i Rezerваты Przyrody*, **13**: 65-71.
45. STACHOWIAK P. 1996: Wykaz ryjkowców Rhinomaceridae, Rhynchitidae, Attelabidae, Apionidae, Curculionidae – Coleoptera ze zbiorów J.W. SZULCZEWSKIEGO, w Muzeum Wielkopolskiego Parku Narodowego. *Parki Narodowe i Rezerваты Przyrody*, **15**: 67-76.

46. STACHOWIAK P. 1997: *Pachytychius sparsutus* (OL.) Coleoptera: Curculionidae gatunek nowy dla Polski i gatunki ryjkowcowatych nowe dla Puszczy Białowieskiej. Parki Narodowe i Rezerwaty Przyrody, **16**: 43-47.
47. STACHOWIAK P., STACHOWIAK M. 1997: Uszkodzenia nasion jesionów (*Fraxinus* L.) przez nijasionkę skrzydłaneczkę (*Pseudargyrotoza conwagana* F.) (Lepidoptera, Tortricidae). Sylwan, **141** (8): 43-48.
48. STACHOWIAK P. 1999: Obserwacje nad występowaniem w Polsce ryjkowców z rodzaju *Lixus* FABRICIUS, 1801 (Coleoptera: Curculionidae). Wiadomości Entomologiczne, **17**: 183-187.
49. STACHOWIAK P., GUTOWSKI J.M. 1999: Uwagi o ryjkowcach (Coleoptera: Anthribidae, Attelabidae, Apionidae, Curculionidae) białoruskiej części Puszczy Białowieskiej. Parki Narodowe i Rezerwaty Przyrody, **18** (3): 49-61.
50. STACHOWIAK P. 2001: Nowe stanowiska Rhinomaceridae (=Nemonychidae) (Coleoptera) w Polsce. Wiadomości Entomologiczne, **19**: 190.
51. STACHOWIAK P. WANAT M. 2001: Pierwsze stwierdzenie *Pentarthrum huttoni* WOLLASTON w Polsce, oraz klucz do oznaczania środkowoeuropejskich rodzajów Cossoninae (Coleoptera, Curculionidae). Wiadomości Entomologiczne, **20** (1-2): 33-41.
52. STACHOWIAK P. 2002: Badania nad rozszedleniem Anthribidae (Coleoptera) w Polsce. Wiadomości Entomologiczne, **20**: 137-142.
53. WANAT M., SZYPUŁA J., STACHOWIAK P. 2003: *Bagous czwalinae* SEIDLITZ and *Ceutorhynchus niyazii* (HOFFMANN) – two weevil species (Coleoptera: Curculionidae) new for the fauna of Poland. Polskie Pismo Entomologiczne, **72**: 3-9.
54. MAZUR A., STACHOWIAK P. 2009: Nowe stanowisko *Omalium validum* KRAATZ, 1858 (Coleoptera, Staphylinidae) na Babiej Górze. Wiadomości Entomologiczne, **28**: 276.

SUMMARY

The life and work of dr inż. Paweł Stanisław STACHOWIAK (1952 – 2014) are discussed. He worked as technician in the Department of Forest Entomology, Faculty of Forestry in Poznań University of Life Sciences. Coleopterologist and forester, he is the author of 54 publications. The list of his publications is also presented.

PIŚMIENNICTWO

- BARANIAK E., WANAT M., JAŁOSZYŃSKI P. 2014: Paweł Stachowiak and his weevil collection in the Museum of Natural History, University of Wrocław. Genus, **25** (4): 695-705.